

**ELEKTRONINIO PARAŠO PRIEŽIŪROS INSTITUCIJOS
LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTRONINIO PARAŠO ĮSTATYMO
ĮGYVENDINIMO KASMETINĖ (2007 METŲ) ATASKAITA**

Ataskaitos rengimo tikslas – įvykdyti Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymo (toliau – Elektroninio parašo įstatymas) (Žin., 2000, Nr. 61-1827; 2002, Nr. 64-2572) 14 straipsnio nuostatą – Elektroninio parašo priežiūros institucijai parengti kasmetines šio įstatymo įgyvendinimo ataskaitas ir jas pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) ir Lietuvos Respublikos Seimui (toliau – Seimas). Elektroninio parašo priežiūros objektas apibrėžtas Elektroninio parašo priežiūros reglamente, patvirtintame Vyriausybės 2002 m. gruodžio 31 d. nutarimu Nr. 2108 (Žin., Nr. 2-47). Tai sertifikavimo paslaugų teikėjai (toliau vadinama – paslaugų teikėjai), kurie sudaro kvalifikuotus sertifikatus, teikia jų duomenis naudotojams tikrinti elektroninius parašus, vykdo pagalbines paslaugas elektroninio parašo priežiūros institucijos nustatyta tvarka arba teikia kitas paslaugas, susijusias su kvalifikuotais sertifikatais (toliau vadinama – sertifikatai).

Kadangi vienas iš svarbiausių elektroninio parašo priežiūros tikslų ir Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Komitetas) funkcijų yra dalyvauti įgyvendinant valstybės politiką elektroninio parašo naudojimo srityje, kasmetinėje ataskaitoje pateikta platesnė informacija apie elektroninio parašo situaciją, ne vien tik apie priežiūros objektą. Ši informacija surinkta iš aktyviausiai elektroninio parašo srityje veikiančių Lietuvos valstybės institucijų, įmonių ir organizacijų, o taip pat gauta bendradarbiaujant su kitų šalių elektroninio parašo priežiūros institucijomis, tarptautinėmis organizacijomis, visų pirma su Europos Sąjungos (toliau – ES) šalimis–narėmis ir Europos Komisijos (toliau – EK) struktūromis.

Ataskaitoje pateikta informacija apie:

- naujas teises ir organizacines prielaidas naudoti elektroninį parašą ir elektroninį dokumentą platesniu mastu,
- kvalifikuotus sertifikatus sudarančių sertifikavimo paslaugų teikimą ir priežiūrą,
- valstybės ir verslo iniciatyvas teikiant, pertvarkant ir kuriant naujas paslaugas elektroninėmis priemonėmis, pirmiausia naudojant pasitikėjimą elektroninėje erdvėje stiprinančius elektroninio parašo sprendimus,
- tarpusavio pripažinimo, suderinamumo ir sąveikumo klausimų sprendimą Lietuvos ir Europos mastu,
- problemas aukščiau išvardintose veiklose, siūlomus jų sprendimo būdus ir išvadas.

Praktikoje dažniausiai naudojamas ir ES vėliausiose studijose kaip universaliausias nurodomas elektroninio parašo sprendimas, kuris vadinamas viešojo rakto infrastruktūra (angl. „Public Key Infrastructure“, sutrumpintai – PKI), paremtas asimetriniu kriptavimo principu. Ataskaitoje, jei nebus nurodyta kitaip, dažniausiai bus remiamasi būtent šio elektroninio parašo sprendimo sampratomis. Ataskaitoje medžiaga pateikta trim svarbiausiais interesų pjūviais – piliečių, verslo ir viešojo administravimo.

Naujos teisinės ir organizacinės prielaidos naudoti elektroninį parašą Lietuvoje platesniu mastu

Viena iš pagrindinių sąlygų naudoti elektroninį parašą – elektroninį parašą reglamentuojanti teisės aktų bazė (<http://epp.ivpk.lt/lt/teisinfo/>), kuri jau keleri metai kaip nesudaro kliūčių diegti ir naudoti elektroninį parašą (valstybinio audito ataskaitos, 44 valstybės institucijų ir 11 verslo įmonių duomenys, gauti rengiant šią ataskaitą), 2007 metais pasipildė šiais teisės aktais ir jų projektais, sietiniais su elektroninio parašo naudojimo skatinimu Lietuvoje:

- Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus įsakymas „Dėl Kompiuterizuotų dokumentų valdymo sistemų derinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2007, Nr.1-44);
- Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2002 m. liepos 11 d. įsakymo Nr. 338 „Dėl Valstybės tarnautojo pažymėjimo formos ir Valstybės tarnautojo pažymėjimo išdavimo taisyklių patvirtinimo" pakeitimo (Žin., 2008, Nr. 1-25);
- Asmens tapatybės kortelės įstatymo (Žin., 2001, Nr. 97-3417) papildymo 1¹ straipsniu ir 2, 4 ir 5 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas (Nr. 8-326I).

Vienas iš faktorių, bene daugiausiai galinčių daryti įtaką, kad Lietuvos gyventojai masiškai būtų aprūpinti saugiais elektroninio parašo kūrimo įrenginiais yra naujo pavyzdžio asmens tapatybės kortelės su lustu ir jame įrašytais elektroninio parašo sertifikatais išdavimas, pakeičiant dabartinę, nesuteikiančią galimybių savininkui veikti elektroninėje erdvėje. Rengiantis išduoti tokias korteles yra būtini aukščiau minimi Asmens tapatybės kortelės įstatymo pakeitimai. Pirmajame pristatyme Seime siūlymas šiuos įstatymo pakeitimus ir papildymus priimti ypatingos skubos tvarka pritarimo negavo, tačiau 2008 m. kovo 26 d. nauja šio įstatymo papildymo 1¹ straipsniu ir 2,4,5 straipsnių pakeitimo ir papildymo redakcija Vyriausybės nutarimu bus teikiama Seimui įprasta tvarka. Šio įstatymo įsigaliojimo data, o tuo pačiu ir gyventojų aprūpinimo naujo pavyzdžio asmens tapatybės kortelėmis pradžia įstatymo projekte numatyta 2009 m. birželio 28 d.

Lietuvoje vis dar lieka praktiškai neįgyvendinamas Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas (Žin., 1999, Nr. 60-1945; 2002, Nr. 123-5557; 2003, Nr. 104-4637; 2005, Nr. 76-2746; Žin., 2006, Nr. 77-2975), kurio 23 straipsnio nuostata reikalauja, kad kiekvienas viešojo administravimo subjekto atsakymas į skundą, pateiktą elektroniniu paštu ir pasirašytą elektroniniu parašu, turi būti siunčiamas elektroniniu paštu bei pasirašytas institucijos vadovo arba jo įgalioto pareigūno ar valstybės tarnautojo saugiu elektroniniu parašu. Kad būtų pasiektas šis tikslas, Komitetas ir Valstybės tarnybos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos bei Asmens dokumentų išrašymo centras prie Vidaus reikalų ministerijos, įgyvendindami Vyriausybės 2006 – 2008 m. programos įgyvendinimo priemonę Nr. 184 „Sudaryti sąlygas viešojo administravimo subjektams (valstybės tarnautojams) naudotis saugiu elektroniniu parašu teikiant viešąsias elektronines paslaugas ir vykdant elektroninių dokumentų mainus“ vykdo investicinius projektus. Šių projektų laukiamas rezultatas – jau šiemet projektų vykdytojai pradės teikti valstybės institucijoms saugius parašo kūrimo įrenginius. Nuo 2008 m. rugsėjo 22 d. (šis terminas – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakyme nurodyta data) tokia galimybė bus realizuota naujų valstybės tarnautojų pažymėjimų (lustinių kortelių su elektroninio parašo sertifikatais) pagalba.

Piliečių aprūpinimas elektroninio parašo įranga ir sertifikatais numatomas vykdant Elektroninio parašo proveržio programą bei nacionalinės elektroninės asmens tapatybės kortelės (eID) projektą.

Kvalifikuotus sertifikatus sudarantys sertifikavimo paslaugų teikėjai ir jų priežiūra

Lietuvoje registruotas kvalifikuotus sertifikatus sudarantis sertifikavimo paslaugų teikėjas UAB „Skaitmeninio sertifikavimo centras“ 2005 – 2007 m. sudarė ir aptarnauja virš 5000 šiuo metu galiojančių sertifikatų, iš jų virš 500 kvalifikuotų sertifikatų. Tokių sertifikavimo paslaugų teikėjų skaičius kai kuriose Europos Sąjungos šalyse siekia kelias dešimtis, tačiau yra šalių, kuriose nėra nė vieno teikėjo. Lietuvos Respublikai tapus Europos Sąjungos nare, Lietuvos, ir kitų Europos Sąjungos šalių sertifikavimo paslaugų teikėjų sudaryti sertifikatai laikomi lygiaverčiais, taip užtikrinant laisvą prekių ir paslaugų judėjimą (Elektroninio parašo direktyvos reikalavimas).

Komitetas vykdydamas kvalifikuotus sertifikatus sudarančių sertifikavimo paslaugų teikėjų priežiūrą, stebėjo, kaip teikiamos kvalifikuotos sertifikavimo paslaugos, nagrinėjo gaunamą informaciją, konsultavo UAB „Skaitmeninio sertifikavimo centras“ asmenų, norinčių gauti kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus, registravimo klausimais. Komiteto nuomone, atsakingas požiūris į potencialių paslaugų vartotojų asmens tapatybės patikrinimą (kol kas dar ne visada suvokiamas pačių paslaugų vartotojų kaip ypatingos svarbos procedūra), yra visokeriopai

remtinai, nes sertifikavimo paslaugų teikėjui ateityje teks laiduoti to vartotojo elektroninio parašo tikrinimo duomenų priklausomybę konkrečiam vartotojui ir net atlyginti tokiais jo veiksmais padarytą žalą, jei pasirodytų, jog sertifikavimo paslaugos buvo teikiamos klastotojui.

Deja, iki šiol vienintelis Lietuvoje registruotas kvalifikuotų sertifikavimo paslaugų teikėjas neturi išvystytos registravimo tarnybos, jo vardu veikiančių registratorių kituose miestuose, išskyrus sostinę.

Komitetas išnagrinėjo UAB „Skaitmeninio sertifikavimo centras“ ketinimą siekti paramos pagal Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos programą „Inovacijos ir konkurencingumo didinimas“, kad bendrovės sukurta sertifikavimo paslaugų tarnyba gautų tarptautinį patikimumo pripažinimą, ir nusprendė, jog toks siekis yra visokeriopai remtinai. Komiteto nuomone UAB „Skaitmeninio sertifikavimo centras“ yra atlikęs visas reikiamas procedūras ir dar 2005 m. kovo 1 d., užregistruotas Lietuvoje kaip kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikavimo paslaugų teikėjas, o tarptautinio sertifikatų tarpusavio pripažinimo ir elektroninio parašo sąveikumo (interoperabilumo) siekis yra šiuo metu itin svarbus ir reikalingas ne tik Lietuvos gyventojams, verslo ir viešojo administravimo subjektams, bet ir visiems su jais bendraujantiems elektroniniais dokumentais, teikiantiems ir besinaudojantiems viešosiomis elektroninėmis paslaugomis. Deja, UAB „Skaitmeninio sertifikavimo centras“ paraiška nebuvo patenkinta, ir todėl ateityje Lietuvos paslaugų teikėjui bus sunkiau konkuruoti su tokių paslaugų teikėjais iš kitų ES šalių-narių.

Komiteto duomenimis, Lietuvoje jau naudojamos ir užsienio valstybių sertifikavimo paslaugų teikėjų sudarytais kvalifikuotais sertifikatais – telekomunikacijų bendrovė UAB „Omnitel“ atlieka kvalifikuotus sertifikatus sudarančio sertifikavimo paslaugų teikėjo Estijos AS „Sertifitseerimiskeskus“ registravimo tarnybos funkcijas. Estijos sertifikavimo paslaugų teikėjo sudarytais sertifikatais naudojasi Socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Valstybinis informacinės technologijos institutas ir Valstybinės kelių transporto inspekcija prie Susisiekimo ministerijos. UAB „Etnomedijos intercentras“ papildomai naudojami ir Lenkijos sertifikavimo paslaugų teikėjo „CERTUM“ paslaugomis.

Nuo įstojimo į ES, Lietuvoje pripažįstami ir kitose ES šalyse-narėse atitinkamas ES direktyvos ir standartų reikalavimus registravimo ar/ir akreditavimo procedūras atlikusių (pagal tos šalies teisės aktų reikalavimus) kvalifikuotas sertifikavimo paslaugas teikiančių paslaugų teikėjų sudaryti kvalifikuoti sertifikatai. Tik šiuo atveju vartotojai, prieš sudarydami sutartis, turėtų patys išsiaiškinti, kokią atsakomybę (draudimai už galimą žalą, tolimesnis sertifikatų aptarnavimo palaikymas galiojant ir pasibaigus sutarčiai ir kiti įsipareigojimai) jiems garantuoja tokie užsienio paslaugų teikėjai, kokius įgaliojimus turi jų tarpininkai Lietuvoje. Tokia informacija turėtų būti viešai skelbiama tiekėjų Interneto svetainėse. Teisinę registraciją galima pasitikrinti ir tų šalių elektroninio parašo priežiūros įstaigoje.

Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko vadovaujamuose Vyriausybės strateginio planavimo komiteto ir Informacinės ir žinių visuomenės plėtros komisijos (toliau – IŽVPK) posėdžiuose 2007 m. nutarta pritarti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – VRM) siūlymui įsteigti nacionalinį sertifikavimo centrą, kuris išduotų elektroninio parašo sertifikatus, numatomus įrašyti į naujo pavyzdžio asmens tapatybės kortelės lustą. Seimas patvirtino asignavimus, reikalingus VRM, kad 2008 m. būtų įkurtas šis centras.

2008m. pradžioje Valstybės įmonė „Registru centras“ paskelbė konkursą techniniam sprendimui ir įrangai įsigyti nuosavam kvalifikuotų sertifikatų centrui. Šiuos sertifikatus įmonė ketina siūlyti savo paslaugų vartotojams.

Lietuvoje šiais metais šalia vieno 2005 m. verslo atstovų įregistruoto kvalifikuotus sertifikatus sudarančio sertifikavimo paslaugų teikėjo, kitų dviejų (aukščiau paminėtų) ES šalių narių tokių paslaugų teikėjų per Lietuvos tarpininkus teikiamų paslaugų, bus įkurti du valstybės valdomi sertifikavimo centrai.

Valstybės ir verslo iniciatyvos teikiant, pertvarkant ir kuriant naujas paslaugas elektroninėmis priemonėmis

2006 m. spalio 18 d. Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininko ir Lietuvos įmonių - „Omnitel“, „Bitė Lietuva“, AB bankas „Hansabankas“, AB SEB Vilniaus bankas bei asociacijos „Langas į ateitį“ pasirašyta Elektroninio parašo proveržio programa (toliau – E3P). Šios programos tikslas - sudaryti palankias sąlygas elektroninio parašo plėtrai Lietuvoje, kad per trejus ateinančius metus saugaus elektroninio parašo infrastruktūros naudojimas Lietuvoje taptų masiniu, o aktyviai besinaudojančių šia infrastruktūra interneto ir mobiliųjų vartotojų skaičius siektų ne mažiau kaip 300 000 asmenų. Programoje dalyvaujančios šalys sutarė suderinti techninius sprendimus ir masinei rinkai pateikti paslaugas, kuriose būtų naudojamas elektroninis parašas. Kol kas iš siūlomų paslaugų realizuota tik autentifikavimo paslauga elektroninėje bankininkystėje (AB banke „Hansabankas“ ir kai kuriuose kituose bankuose), tačiau tai nėra elektroninio parašo privalumo – dokumento autentiškumui užtikrinti – panaudojimas. Daug dėmesio programoje skiriama pristatant šias technologijas rinkoje ir šviečiant visuomenę. Elektroninio parašo proveržio programa yra atvira, prie jos vėliau prisijungė naujos organizacijos (AB bankas „DnB NORD“, AB bankas „PAREX“, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, VRM, Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos). Šios programos darbo grupė rengia rekomendacinius techninius dokumentus, kurių laikantis būtų užtikrintas elektroninio parašo suderinamumas tarp valstybės institucijų, verslo įmonių ir piliečių. Programos koordinacinis komitetas jau patvirtino programos darbo reglamentą, priemonių planą, bei „PKI specifikacijos“, „WPKI specifikacijos“ ir kitus

dokumentų projektus. Programos darbo grupės veikloje taip pat dalyvauja Komitetas bei Valstybinis informacinių technologijų institutas, IT įmonės (UAB „Microsoft Lietuva“, UAB „Penki kontinentai“, UAB „Alna“, UAB „Baltic Amadeus“, UAB „Informacinės Technologijos“, UAB „Etnomedijos Intercentras“, UAB „Sintagma“, UAB „Iterija“, UAB „Doclogix“ ir kt.), kurių veikla siejama su elektroninio parašo infrastruktūros kūrimu (programinės įrangos, dokumentų valdymo sistemų projektuotojai ir gamintojai).

Elektroninio parašo proveržio programa sprendžia ir kitą uždavinį – kaip paskatinti elektroninio parašo diegimą, kad jis taptų fiziškai (registravimo tarnybos visoje Lietuvoje) ir finansiškai prieinamas kiekvienam šalies gyventojui. Prisijungti prie programos kviečiamos ir kitos įmonės, institucijos ir organizacijos.

E3P dalyviai, pažadėję per 3 metus aprūpinti 300 000 Lietuvos asmenų, daugiausia UAB „Omnitel“ pastangomis taip pat sprendė Lietuvos piliečių aprūpinimo kvalifikuotais sertifikatais galimybę, siūlydami tik už 1 centą sudaryti abonentams kvalifikuotus sertifikatus ir pakeisti turimas mobiliojo telefono SIM korteles į tokias, kurias būtų galima naudoti kaip saugius parašo kūrimo įrenginius. Valstybės institucijos aktyviai dalyvavo šios programos struktūrų veikloje, Lietuvos Respublikos ūkio ministerija pernai parėmė E3P vykdytus mokymus ir 1 tūkstančio sertifikatų įsigijimą verslo įmonėms. Šiemet UAB „Omnitel“ yra pasirengusi pasiūlyti už 1 centą 10 tūkstančių (o esant poreikiui – ir daugiau) SIM kortelių su įrašytais sertifikatais savo abonentams.

Tačiau šiandien akivaizdu, kad šioje programoje deklaruotiems tikslams pasiekti per likusius mažiau kaip 2 metus reikalingos didesnės visų dalyvių investicijos į motyvaciją skatinančių veiksnių kūrimą, pirmiausia – vartotojams gyvybiškai svarbių paslaugų kūrimą, ir itin aktyvų siūlomų sprendimų naudos propagavimą, naujovės privalumų supratimo ir naudojimui reikalingų žinių perteikimą.

Komitetas nuo 2005 m. vykdo „Elektroninio parašo infrastruktūros valstybės institucijose plėtros“ projektą, kurio tikslas - sudaryti valstybės institucijoms reikiamas sąlygas naudoti elektroninį parašą pasirašant elektroninį dokumentą ir vykdant mainus tarp valstybės institucijų bei elektroniniu būdu teikti viešąsias paslaugas. Projekte dalyvaujantiems sudarytos sąlygos išbandyti ir praktiškai naudoti elektroninio parašo įrangą. Ja dalinai yra aprūpintos 67 valstybės institucijos, o Komitetas teikia sertifikavimo paslaugas (nekvalifikuotų sertifikatų) apie 1100 valstybės tarnautojų.

Pagrindinės problemos išlieka tos pačios: valstybės institucijų darbuotojai nėra motyvuojami naudoti elektroninį parašą elektroninių dokumentų pasirašymui, nėra pakeisti institucijų vidiniai darbo reglamentai, nėra išspręstas elektroninių dokumentų ilgalaikio saugojimo klausimas. Šiuo metu yra išduodamos lustinės kortelės be atspausdintos vizualios informacijos, tačiau LR vidaus reikalų ministro 2007 m. gruodžio 27 d. įsakyme IV-448 (Žin., 2008, Nr. 1-25)

numatyta, kad nuo 2008 m. rugsėjo 22 d. bus išduodami naujo pavyzdžio valstybės tarnautojų pažymėjimai – lustinės kortelės su elektroninio parašo sertifikatais. Šį projektą Komitetas vykdo kartu su VRM, jo priežiūrai teisės aktu sudarytas tarpžinybinis projektų koordinavimo ir priežiūros komitetas derina trijuose investiciniuose projektuose numatytas veiklas. Komitetas vykdo projekto administratoriaus, sertifikavimo paslaugų teikimo organizatoriaus (bandymų etape – ir paslaugų teikėjo) funkcijas, Asmens dokumentų išrašymo centras prie Vidaus reikalų ministerijos - lustinių kortelių personalizavimo, išdavimo funkcijas, Valstybės tarnybos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos – paskirstytos registravimo tarnybos organizatoriaus, užsakymų formavimo funkcijas. Nuo 2009 m. visiems valstybės tarnautojams (išskyrus statutinius) bus sudarytos galimybės apsirūpinti naujo pavyzdžio valstybės tarnautojų pažymėjimais su elektroninio parašo sertifikatais. Numatoma, kad valstybės tarnautojo pažymėjimas ne tik patvirtins valstybės tarnautojo statusą, bet ir suteiks galimybę valstybės tarnautojui pasirašyti elektroninį dokumentą saugiu elektroniniu parašu, identifikuotis dirbant su valstybės informacinėmis sistemomis, teikti į elektroninę erdvę perkeltas administracines paslaugas, siųsti duomenis ir elektroninius dokumentus saugiu valstybiniu duomenų perdavimo tinklu ir internetu. Minėto projekto rezultatai leis įgyvendinti ir Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nuostatas (valstybės tarnautojams pasirašyti saugiu elektroniniu parašu), o taip pat leis sukaupti reikiamą patirtį piliečio elektroninio identifikavimo kortelės projektui.

Komitetas, siekdamas sudaryti galimybę ir valstybės tarnautojams, ir kitiems asmenims naudotis elektroniniu parašu, savo interneto svetainėje platina nemokamą elektroninio parašo formavimo ir tikrinimo taikomąją programinę įrangą „JustaGE“ (<http://epp.ivpk.lt/lt/edm/>), formuojančią elektroninius parašus pagal Lietuvos standartą LST ETSI TS 101 903 „Patobulintieji XML elektroniniai parašai (XAdES)“, dokumentų mainų modulį „DMM“ (http://epp.ivpk.lt/lt/edm) ir elektroninio parašo nuotolinio mokymo sistemą (<http://epm.ivpk.lt/olat/dmz/>). Per šią sistemą visi Lietuvos piliečiai internete gali susipažinti su elektroninio parašo technologija, teisiniu reglamentavimu ir patikrinti savo žinias atlikdami testus. Komitetas nuolatos teikia konsultacijas valstybės institucijų, įmonių, organizacijų atstovams ir fiziniams asmenims elektroninio parašo, elektroninio parašo formavimo ir tikrinimo taikomosios programinės įrangos „JustaGE“, dokumentų mainų modulio ir nuotolinio mokymo sistemos naudojimo klausimais. Augant šių priemonių poreikiui, 2008 metais planuojamas tolimesnis šių priemonių tobulinimas atsižvelgiant į pareikštas pastabas ir išsakytus poreikius.

Komitetas įvertino ir apibendrinė valstybės institucijų apklausos rezultatus ir pateikė Vyriausybei informaciją apie 2007 m. spalio 16 d. IŽVPK posėdžio (protokolo Nr. 3, 1 klausimas) rekomendacijos vykdymą dėl dokumentų valdymo sistemų pertvarkymo, siekiant sukurti, išsiųsti,

apskaityti, gauti ir saugoti elektroniniu parašu pasirašytus elektroninius dokumentus (toliau – ED). Apibendrinus pateiktą informaciją, galima daryti tokias išvadas:

1. Visiškai pasirengusi (techniškai ir teisiškai) dirbti su elektroniniais dokumentais (siųsti, gauti, apskaityti, saugoti ir t.t.) yra viena institucija – Komitetas;
2. Tinkamą dokumentų valdymo sistemą (toliau – DVS) turi ir yra techniškai pasirengusios, tačiau nesusitvarkiusios kai kurių teisinių, organizacinių ir techninių aspektų - 2 institucijos (Socialinės apsaugos ir darbo bei Ūkio ministerijos);
3. Pirkti DVS arba atnaujinti jas papildant ED rengimo, siuntimo, apskaitos ir saugojimo funkcijomis 2008 metams lėšų numatę skirti 15 institucijų;
4. Pirkti DVS ir/arba atnaujinti 3 institucijos vėlesniems laikotarpiams (2009 metams) yra numčiusios rengti investicijų projektus, kad gautų reikiamas lėšas, motyvuodamos tuo, kad IŽVPK rekomendacija pateikta jau po to, kai 2008 m. biudžeto projektas jau buvo parengtas.
5. Turėti elektroninę DVS su ED funkcionalumu šiuo metu tikslo nemato viena institucija;
6. Aplinkos, Krašto apsaugos ir Vidaus reikalų ministerijos numčiusios įsigyti DVS ne tik sau, bet ir pavaldžioms įstaigoms;
7. DVS įsigijimui institucijos yra suplanavusios skirti nuo 30 000 Lt (darbuotojų skaičius nedidelis, apie 50) iki 1,44 mln. (kai planuojama aprūpinti ir pavaldžias įstaigas).

Komitetas Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko pavedimu išnagrinėjo kvalifikuotų sertifikatų Lietuvos piliečiams suteikimo modelius, įvertino jų įgyvendinimo sunkumus ir pateikė pasirinkto modelio įgyvendinimo priemonių planą, suderinęs plano veiksmus su Elektroninio parašo proveržio programos aktyviausiais dalyviais.

Komitetas Ministro Pirmininko pavedimu parengė, suderino su suinteresuotomis institucijomis ir pateikė IŽVPK pirmininkui pasiūlymus dėl elektroninių dokumentų pristatymo sistemos, kuri užtikrintų juridinę galią turinčių elektroninių dokumentų pristatymą fiziniams, juridiniams asmenims ir valstybės institucijoms, organizavimo.

Komiteto užsakymu sukurtas ir jo eksploatuojamas Valdžios elektroninių vartų portalas, pasiekiamas adresais www.epaslaugos.lt, www.evaldzia.lt, www.govonline.lt (toliau – Portalas) suteikia galimybę piliečiams gauti informaciją ne tik apie 1,2, 3 ir 4 lygio valdžios institucijų teikiamas viešąsias paslaugas, bet ir identifikavus save, naudojant elektroninio parašo priemones, pasinaudoti jomis. Portalo „Elektroninės viešosios paslaugos“ dalyje (<https://paslaugos.evaldzia.lt/>) identifikuotiems vartotojams yra teikiamos šios el. paslaugos:

- Galimybė užsisakyti ir sumokėti už pažymą apie deklaruotą gyvenamąją vietą;
- Galimybė užsisakyti ir sumokėti už pažymą apie šeiminių padėtį;
- Galimybė patikrinti informaciją apie Jūsų valstybinį socialinį draudimą;
- Galimybė patikrinti suteiktų medicininių paslaugų ir išrašytų medikamentų apimtį;

- Galimybė teikti dokumentus Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybai elektroniniu būdu;
- Vilniaus miesto savivaldybės administracijos teikiamos el. viešosios paslaugos;
- Centrinės hipotekos įstaigos tvarkomų registrų informacija;
- Teistumo (neteistumo) pažymų užsakymas internetu;
- Gyventojų informavimas apie jų Gyventojų registro tarnyboje saugomus asmens duomenis.

Šiuo metu Komitetas vykdo Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis finansuojamą „Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo – sistemų sąveikos gebos sukūrimo“ projektą, kuriam pasibaigus 2008 m. rugpjūčio mėn. bus įdiegta duomenų mainų sistema ir su ja susietas portalas ir kitos priemonės, skirtos paspartinti viešųjų paslaugų, kurioms suteikti reikalingi kelių institucijų duomenys, perkėlimą į elektroninę terpę. Realizavus šį projektą, piliečiai, norintys gauti 3 ir/ar 4 lygio el. paslaugas portale, galės identifikuoti save ne tik elektroninės bankininkystės ar elektroninio parašo sistemų pagalba, bet ir pasinaudojant mobiliojo elektroninio parašo priemonėmis.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2007 m. pabaigoje įvykdžiusi bandomąją eksploataciją, 2008 m. sausio 2 d. pristatė „Elektroninę draudėjų aptarnavimo sistemą“ (toliau vadinama – EDAS) ir pradėjo teikti elektronines paslaugas, leidžiančias priimti elektroninius socialinio draudimo pranešimus, pasirašytus saugiu elektroniniu parašu, patvirtintu kvalifikuotu elektroniniu sertifikatu bei panaudoti kvalifikuotą elektroninį parašą identifikuojant asmenį, kai jungiamasi prie EDAS. Šiuo metu portalo funkcionalumą siekiama papildyti galimybe naudoti (pasirašyti) su mobiliųjų telefonų kortelėse realizuota parašo formavimo įranga ir sertifikatais.

Valstybės įmonė „Registruų centras“ planuoja gyventojų užsakomus dokumentus išduoti elektronine forma, prieš tai juos pasirašius e. parašu bei pridėjus laiko žymą; įvairių dokumentų kopijas, užsakomas kitų institucijų ir įstaigų, planuojama išduoti tik elektronine forma, autentiškumą garantuojant elektroniniu parašu ir pridėjus laiko žymą; pagal vykdomą Nekilnojamo turto sandorių viešųjų elektroninių paslaugų (NETSVEP) projektą notarai sutarčių kopijas pasirašinės elektroniniu parašu ir tokių sutarčių kopijos bus teikiamos elektronine forma. Taip pat planuojama sukurti Juridinio asmens informacijos keitimo ir ataskaitų teikimo elektronine forma paslaugas.

Viešoji įstaiga „Centrinė projektų valdymo agentūra“ vykdydama Centrinės perkančiosios organizacijos (toliau vadinama - CPO) funkcijas sudarė preliminarias sutartis dėl prekių tiekimo. Vadovaujantis preliminarinių sutarčių sąlygomis, CPO elektroninio katalogo www.cpo.lt vartotojams (Tiekėjams) teikiant „atnaujintus“ pasiūlymus reikalaujama naudoti saugų

elektroninį parašą, sukurtą saugia elektroninio parašo formavimo įranga ir patvirtintą galiojančiu kvalifikuotu sertifikatu.

Viešųjų pirkimų tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės vykdo ir planuoja iki 2008 m. III ketvirčio įgyvendinti projektą „Viešųjų pirkimų informacinės sistemos plėtra“. Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje numatoma visas vartotojų funkcijas (vartotojų autentifikavimą ir saugiu e. parašu pasirašytų elektroninių dokumentų tvarkymą visuose viešųjų pirkimų etapuose) realizuoti, naudojant saugų elektroninį parašą ir kvalifikuotus sertifikatus.

Valstybės įmonė Seimo leidykla „Valstybės žinios“ elektroniniame formate platinamuose oficialiuose leidiniuose „Valstybės žinios“ ir „Informaciniai pranešimai“ publikuojamus dokumentus pasirašo elektroniniu parašu naudodama Komiteto platinamą elektroninio parašo formavimo ir tikrinimo taikomąją programinę įrangą „JustaGE“.

AB bankas „Hansabankas“ teikia internetinės ir telefoninės bankininkystės paslaugas remdamasis Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymu. Kvalifikuotu sertifikatu paremtas elektroninis parašas naudojamas/planuojamas naudoti teikiamose internetinės bankininkystės paslaugose.

Lietuvos banke nuo 2002 m. veikia elektroninio sertifikavimo sistema. Ši sistema yra uždara, todėl, remiantis Elektroninio parašo įstatymo 8 straipsnio 3 dalimi, vadovaujamosi sutartimis paremta sertifikavimo strategija. Sertifikavimo sistema skirta Lietuvos banko informacinėms sistemoms, kuriose naudojamas elektroninis parašas, aptarnauti.

Valstybės įmonė „Regitra“ rengiasi perkelti Transporto priemonių registravimo paslaugas į elektroninę erdvę. Teikiant šias paslaugas, asmenų identifikavimui planuojama naudoti asmenis identifikuojančias korteles su elektroniniu lustu (sutrumpintai – eID) ir kitas identifikavimo priemones, jau realizuotas komiteto Elektroninės valdžios vartų portale.

Asmens dokumentų išrašymo centras prie Vidaus reikalų ministerijos jau nuo 2006 m. vidurio naudoja elektroninį parašą išrašant ir išduodant biometrinius pasus. Rengiamos priemonės prisijungti prie Komiteto valdomos sertifikatų valdymo sistemos, sertifikatams valstybės tarnautojų pažymėjimuose sudaryti nuo 2008-09-20.

Valstybinė kelių transporto inspekcija prie Susisiekimo ministerijos yra pasirengusi pradėti teikti 3-čio lygio elektroninę paslaugą – sudaryti galimybę fiziniams ir juridiniams asmenims prašymus dėl skaitmeninių tachografų kortelių išdavimo pateikti tiesiogiai elektroniniu būdu.

Lietuvos valstybinė darbo inspekcija rengiasi teikti darbdavių darbuotojų saugos ir sveikatos būklės elektroninio deklaravimo paslaugas, panaudojant kvalifikuotą elektroninį parašą.

Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos planuoja teikti paslaugas, susijusias su elektroniniu parašu. Autentifikuotis su elektroninio parašo sertifikatu Elektroninio

deklaravimo sistemoje galimybė įdiegta nuo pernai metų, dabar planuojama ir pasirašyti pateiktas deklaracijas. Numatoma autentifikuotis naudojant elektroninį parašą ir užsisakyti įvairias elektronines paslaugas kuriamoje Elektroninėje švietimo ir konsultavimo informacinėje sistemoje.

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, vadovaudamasi Elektroninio parašo įstatymu ir naudodama „viešojo rakto infrastruktūrą“, numato teikti tokias paslaugas: paslauga duomenų subjektui įgyvendinant duomenų subjekto teisę susipažinti su savo asmens duomenimis; informacijos apie duomenų subjektų duomenis surinkimas; pranešimų iš duomenų valdytojų apie duomenų tvarkymą priėmimas; išankstinės patikros formų iš duomenų priėmimas; susirašinėjimas su duomenų valdytojais.

Valstybinė vartotojų teisių apsaugos taryba prie Teisingumo ministerijos rengiasi sukurti ir įdiegti vartotojų skundų ir prašymų nagrinėjimo internetinę sistemą, per kurią vartotojai galės pateikti tarybai prašymą elektroniniu būdu. Asmenų identifikavimui ir duomenų autentiškumui užtikrinti planuojama naudoti elektroninį parašą.

Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos įgyvendindamas daugiamečio e. Muitinės strategijos plano priemones, numato centralizuotai įforminant muitinės procedūras (ES mastu) naudoti elektroninį parašą.

Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba planuoja nuo 2009 metų teikti maisto tvarkymo subjektų patvirtinimo pažymėjimo išdavimo paslaugas, asmenų identifikavimui naudojant elektroninį parašą.

Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija kuria draudimo rinkos duomenų apdorojimo ir analizės informacinę sistemą, naudojančią elektroninio parašo technologijas.

Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas remdamasis Elektroninio parašo įstatymu planuoja teikti paslaugas, numatytas valstybės informacinėse sistemose „Valstybės paskolų aukštųjų mokyklų studentams suteikimas, administravimas ir gražinimas“ ir „Valstybės paramos, skirtos moksliniams tyrimams bei eksperimentinės plėtros veiklai, administravimas“

Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyboje veikia Elektroninių dokumentų teikimo sistema, kuri sudaro galimybę teikti ir gauti dokumentus elektroniniu būdu. Šia sistema gali naudotis fiziniai ir juridiniai asmenys. Paslaugos naudotojai pateikia elektroninius dokumentus, kurie sistemoje yra pasirašomi elektroniniu parašu. Taip pat yra planuojama išplėsti sistemą, sudarant galimybę pateikti dokumentus, pasirašytus saugiu elektroniniu parašu, sukurtu saugia parašo formavimo įranga ir patvirtintu galiojančiu kvalifikuotu sertifikatu. Šiuo metu fizinių asmenų identifikacija vyksta per Komiteto Elektroninės valdžios vartų portalą. Fiziniai asmenys gali prisijungti prie sistemos naudodamiesi Lietuvos komercinių bankų elektroninės bankininkystės priemonėmis arba turėdami 2-os arba 3-os klasės asmeninį skaitmeninį sertifikatą,

išduotą kvalifikuoto elektroninio parašo paslaugų teikėjo. Juridiniai asmenys turi sudaryti Elektroninių dokumentų teikimo sutartį ir gauti reikalingas prisijungimo prie sistemos priemones.

Vidaus reikalų ministerija rengiasi teikti naujo pavyzdžio fizinių asmenų teistumo pažymų užsakymo paslaugą, teikdami pažymą pasirašytas elektroniniu parašu.

Kauno technologijos universitetas parengė 8 mokymo modulius informacijos saugos, elektroninio parašo ir elektroninio dokumento tematika magistrantūros studijoms ir 2 – doktorantūros studijoms. Kiekvienam studijų moduliui parengta praktinių arba laboratorinių darbų mokomoji medžiaga, modeliavimo pratimai, savikontrolės užduotys, žinių vertinimo testų klausimų bazė, išleista teorijos mokomoji knyga, parengtos paskaitų pateiktys.

Apibendrinant valstybės institucijų ir verslo įmonių vykdomus projektus, galima teigti, kad elektroninių paslaugų paremtų elektroninio parašo technologija pasiūla didėja, tačiau išbaigtų paslaugų, paskatinančių masinį elektroninio parašo naudojimą, šiuo metu dar nėra.

Tarpusavio pripažinimo, suderinamumo ir sąveikumo klausimai Lietuvos ir Europiniu mastu

Pastaruosius kelerius metus Lietuvoje ir Europos Sąjungoje yra sprendžiamos elektroninio parašo suderinamumo problemos Europos Sąjungos mastu. Tuo tikslu EK užsakymu parengtos kelios studijos: „Preliminary Study on Mutual Recognition of eSignatures for eGovernment applications” (<http://ec.europa.eu/idabc/servlets/Doc?id=29484>) ir “Study on the standardization aspects of eSignature” (www.esstandardisation.eu). Net ir vadovaujantis Elektroninio parašo direktyva bei Europos Sąjungos standartais, lieka neišspręsta techninio suderinamumo problema, kadangi rinkoje paplitus skirtingiems elektroninio parašo formavimo ir tikrinimo programinės įrangos produktams, viena įranga sukurtas elektroninis dokumentas ir elektroninis parašas gali būti neperskaitomas kitos įrangos pagalba, net ir formaliai atitinkančios tą patį standartą. Sprendžiant šią problemą, rekomenduota atnaujinti standartų bazę, orientuojantis daugiau į verslo poreikius ir siūloma pasitelkti užsienio šalių gerosios praktikos pavyzdžius, siekiant suderinamumo tarp Europos Sąjungos šalių. Taip pat išlieka pasitikėjimo kitų Europos Sąjungos šalių sertifikavimo paslaugų teikėjais problemos. Šiai problemai spręsti, EK rekomenduota publikuoti visų Europos Sąjungos šalių prižiūrimų sertifikavimo paslaugų teikėjų sąrašą, siekiant palengvinti kvalifikuotus sertifikatus sudarančių sertifikavimo paslaugų teikėjų identifikavimą. Siekiant supaprastinti ir užtikrinti aukštesnį sertifikatų tikrinimo procedūrų saugumą, reikalinga įkurti Centrinę tikrinimo instituciją, kuri būtų atsakinga už sertifikatų, išduotų Europos Sąjungos šalyse, patikrinimą.

Taip pat dar nėra praktikoje patikrintų sprendimų ir išlieka viena iš pagrindinių - elektroninių dokumentų saugojimo problema. Šiuo metu valstybės archyvai nėra pasirengę priimti saugoti elektroninių dokumentų, taip pat nėra nustatyta elektroninių dokumentų perdavimo į valstybės archyvus tvarka ir formatai, kurie užtikrintų sėkmingą elektroninių dokumentų perdavimą ir jų saugojimą valstybės archyvuose. Pernai Lietuvos archyvų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengė galimybių studiją elektroninių dokumentų saugojimo valstybės archyvuose infrastruktūrai sukurti ir techninei specifikacijai parengti, šiemet rengiasi skelbti konkursą bandomojo projekto vykdytojui parinkti.

Pagrindinės problemos ir jų sprendimo būdai – ateities uždaviniai

Praėjusių metų ataskaitoje nurodytos pagrindinės priežastys, dėl kurių elektroninis parašas Lietuvoje iki šiol nėra pakankamai paplitęs: žinių ir kompetencijos stoka vartotojo ir visuose kituose lygiuose, su elektroninių dokumentų tvarkymu susijusių funkcijų nebuvimas dokumentų valdymo sistemose ir viešųjų paslaugų, realizuotų elektroninėje erdvėje, trūkumas arba neišbaigtumas – lieka aktualiomis ir šiais metais. Tačiau šiandien bene svarbiausia priežastimi tampa vartotojų, paslaugų teikėjų, sprendimus priimančiųjų savimonę (poreikių, galimos naudos ir galimų grėsmių suvokimą) nulemiančios **motyvacijos** nebuvimas. Elektroninio parašo proveržio programos dalyvių, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos paslaugoms siūloma įranga tikrai nereikalauja reikšmingesnių investicijų iš vartotojų, o UAB „Omnitel“ atveju siūloma tik už 1 centą. Deja, vartotojui svarbiausių ir populiariausių (angliškai „killer“) paslaugų, perkeltų į elektroninę erdvę trūkumas rinkoje tebejuntamas, o Elektroninio parašo proveržio programos dalyvių veikloje numatytas tokių paslaugų kūrimas ir diegimas vėluoja. Iš kitos pusės, paslaugų teikėjai, kaip vieną iš lemiamų priežasčių investuoti į tokių paslaugų kūrimą įvardija vartotojų kritinės masės sukūrimą. Tam geriausiai pasitarnautų asmens tapatybės kortelių su lustuose įrašytais sertifikatais išdavimas gyventojams, kurio pradžia nukeliama į 2009 m. vidurį.

Komitetas antri metai dirba įvairiais būdais ir priemonėmis, keldamas elektroninio parašo vartotojų kompetenciją. Sukurta visiems internete prieinama elektroninio parašo distancinio mokymo ir įsisavintų žinių testavimo sistema. Pernai ši sistema pradėjo funkcionuoti kartu su laisvai platinamomis ir naudojamomis mokymo ir testavimo priemonėmis. Kol kas buvo sukurtas ir pateiktas internete tik bazinis mokymosi modulis, tačiau jo pirmų metų eksploatacija ir atsiliepimai leidžia imtis neatidėliotinų tobulinimo darbų jau šiemet. Bus siekiama sistemos bendravimą su besimokančiuoju padaryti draugiškesnį, navigaciją – aiškesnę ir labiau intuityviai suvokiamą pradedantiesiems. Planuojama, kad tolimesnė šios mokymo sistemos plėtra ir propagavimas bus vykdoma gavus ES struktūrinių fondų paramą.

Būtinybė tobulinti turimas dokumentų valdymo sistemas pagal Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas elektroninių dokumentų valdymo taisykles buvo veiksmingai paremta Ministro Pirmininko vadovaujamos IŽVPK, šios komisijos sprendimu paskatinant įstaigas 2008 m. planuoti lėšas turimų sistemų tobulinimui, šiuolaikinių dokumentų valdymo sistemų diegimui. Lietuvos archyvų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės savo ruožtu aktyviai ėmėsi derinti minėtų sistemų aprašus, kad būtų įteisintas trumpalaikių (iki 10 metų) elektroninių dokumentų bylų tvarkymas ir saugojimas pačiose įstaigose. Lietuvos archyvų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengė savo archyvų tobulinimo galimybių studiją ir šiemet pradeda bandomąjį projektą, perausiantį (kaip šiemet planuojama) į projektą, finansuojamą iš ES struktūrinių fondų. Projekto svarbiausias tikslas – pasirengti priimti ilgalaikio ir nuolatinio saugojimo elektroninių dokumentų bylas į valstybinius archyvus, saugoti ir toliau turėti galimybę juos naudoti, taip pat rekomenduoti naudotinus elektroninio dokumento formatus.

Siekdamas paspartinti elektroninių viešųjų paslaugų atsiradimą viešajame sektoriuje (e. Valdžios projektuose) Komitetas tęsė Valdžios elektroninių vartų portalo (www.epaslaugos.lt, www.evaldzia.lt, www.govonline.lt) modifikavimo darbus. Portalas sudarys galimybę visoms valdžios institucijoms naudoti vieningą paslaugų naudotojų identifikavimo sistemą. Taip pat Komitetas kartu su Vidaus reikalų ministerija tęsė parengiamuosius darbus naujo pavyzdžio valstybės tarnautojo pažymėjimo, tinkamo naudoti kaip saugų elektroninio parašo kūrimo įrenginį su įrašytais atributiniais sertifikatais, išdavimui. Jau šiais metais valstybės tarnautojams bus pasiūlyta naudoti naujo pavyzdžio valstybės tarnautojo pažymėjimą kaip saugų elektroninį parašo kūrimo įrenginį bendraujant su piliečiais, verslu ir tarpusavyje.

Siekiant Lietuvoje diegiamų sprendimų suderinamumo ir sąveikumo tarptautiniu mastu, Komitetas pernai siūlė Lietuvos institucijoms dalyvauti Europos Komisijos inicijuojamuose šios srities plataus masto bandomuosiuose projektuose. Deja, nei elektroninio identifikavimo (eID), nei viešųjų el. pirkimų, nei elektroninio dokumento (eDOC) projektuose už šias sritis atsakingos institucijos nesiryžo dalyvauti. Tam, kad Lietuva galėtų laiku perimti naujausius Europos lygmeniu suderintus bendrus sprendimus ir gerąją praktiką iš labiausiai pažengusių šalių ir išvengti neefektyvių investicijų į pasenusius ar neperspektyvius sprendimus, minėtoms įstaigoms lieka galimybė (kuria tiesiog būtina pasinaudoti) dalyvauti rekomendacinių grupių, įsteigtų vykdant minėtus projektus, veikloje, aktyviai sekti projektų įgyvendinimo eigą, perimti patirtį, žinias, rezultatus.

Globalios elektroninio parašo tarpusavio pripažinimo, suderinamumo, sąveikumo problemos aiškiai suformuluotos EK užsakytose ir 2007 metų pabaigoje atliktose studijose. Jose yra numatytos rekomendacijos šalims – narėms (7), paslaugų kūrėjams (10) ir pačiai EK (6).

Lietuvai ir joje veiklą vykdančioms paslaugų kūrėjams, diegėjams ir teikėjams būtina rengtis įgyvendinti šias rekomendacijas, pirmiausia išnagrinėti, įvertinti savo poreikius ir galimą vaidmenį. EK aprobavus šias rekomendacijas – įsijungti į ES šalių koordinuotą veiklą, pirmiausia – kuriant nacionalinių elektroninio parašo patikros (validavimo) tarnybų federaciją, paremtą sertifikavimo tarnybų susiejimu per tinklų sietuvą (angl. “CA Bridge/Gateway”). Šiuo metu tai universaliausias siūlomas sprendimas, kuris užtikrintų nacionalinių ir lokalių elektroninių paslaugų naudojimą Europiniu mastu ir sumažintų patikros rūpesčius tikslinių/veiklos paslaugų teikėjams, t.y. atliktų pasitikėjimo sertifikavimo tarnybomis, elektroninio parašo, elektroninio sertifikato ir pagalbinių elektroninio parašo paslaugų patikrą.

Viena iš aktualiausių pagalbinių su elektroniniu parašo naudojimu sietinų paslaugų, nurodytų daugelio įstaigų, įmonių ir organizacijų yra elektroninių autorizuotų, juridinę galią turinčių Lietuvos koordinuotojo laiko žymų teikimas e.Valdžios projektų ir kitų paslaugų įgyvendintojams.

Paskutinėms dviems įvardintoms problemoms spręsti (nacionalinei patikros tarnybai sukurti ir jai įsijungti į tokių tarnybų Europos federaciją bei sukurti ir pradėti teikti elektroninių autorizuotų, juridinę galią turinčių, Lietuvos koordinuotojo laiko žymų paslaugas) jau yra parengtos galimybių studijos (investiciniai projektai). Šių projektų įgyvendinimą siūloma finansuoti iš 2007-2013 m. ES SF paramos programos prioriteto „Informacinė visuomenė visiems“ priemonės „Sąveikumas ir saugumas“.

Reziومه

- Elektroninį parašą reglamentuojanti teisės aktų bazė nesudaro kliūčių diegti ir naudoti elektroninį parašą, nors besikaupianti elektroninio parašo naudojimo patirtis tiek Lietuvoje, tiek užsienyje iškelia vis daugiau elektroninio parašo teisės aktų taikymo praktikoje klausimų.
- Elektroninio parašo naudojimo poreikio ir naudos suvokimas valstybės institucijose, versle ir gyventojų tarpe auga, nors ne taip sparčiai, kaip kad buvo tikėtasi. Net ir po to, kai vartotojams tapo prieinamos gana įvairios galimybės naudotis įvairia elektroninio parašo formavimo ir tikrinimo įranga, saugiais parašo kūrimo įrenginiais, sertifikatais.
- Lietuvoje savo paslaugas jau siūlo nebe vienas kvalifikuotų sertifikavimo paslaugų teikėjas:
 - Lietuvos rinkoje savo paslaugas jau kelis metus teikiantis ir 2005 m. įregistruotas kvalifikuotų sertifikavimo paslaugų teikėjas – Lietuvos privataus verslo įmonė UAB „Skaitmeninio sertifikavimo centras“,

– Per Lietuvos tarpininkus veikiančių užsienio įmonių iš ES šalių-narių paslaugų teikėjai - Estijos AS „Sertifitseerimiskeskus“ ir Lenkijos sertifikavimo paslaugų teikėjas „CERTUM“ ,

– Lietuvoje šiais metais planuojami įkurti du valstybės valdomi – VRM ir Valstybės įmonės „Registru centras“ – sertifikavimo centrai.

- Lietuvoje šiemet mažai tikėtina totalinio proveržio tikimybė elektroninio parašo srityje. Dėl populiarių ir itin svarbių paslaugų, perkeltų į elektroninę erdvę trūkumo, palyginti aukšto inovacijos slenksčio, neišspręstų globalių suderinamumo ir sąveikumo problemų, per menkos potencialių vartotojų motyvacijos tokio proveržio galima būtų tikėtis tik paslaugų teikėjams sulaukus platų rezonansą ar didelės žalos sukelsiančių incidentų. Evoliucinę plėtrą (kaip alternatyvą proveržiui), investicijas į atskiras sritis, atskiras paslaugas, pirmiausia kur nėra alternatyvos elektroninių duomenų naudojimui arba matyti akivaizdi nauda, reiktų vertinti kaip pozityvią ir perspektyvią.

- Daugelis verslo įmonių ir organizacijų 2007 m. kol kas tik tyrė Elektroninio parašo privalumus ir naudą versle. Tik įsitikinusios galimybėmis garantuoti tuoj pat susigrąžinti reikalingas investicijas arba pajutusios inovacijas pradėjusių diegti įmonių sėkmę ir konkurencinį pranašumą, jos ims investuoti ir stengsis motyvuoti savo klientą. Iki šiol dauguma elektroninių paslaugų teikėjų vis dar bandė išsiversti tradiciniais (mažiau saugiais ir pigesniais) sprendimais masiškai teikiamose paslaugose.

- Valstybiniame sektoriuje duomenų autentiškumo ir integralumo užtikrinimo poreikį ir elektroninio parašo tam teikiamus privalumus efektyviausiai galima būtų pradėti propaguoti pagal principą „einant nuo viršaus žemyn“, t.y. diegiant pavyzdinius sprendimus aukščiausiose pagal hierarchiją institucijose.

- Vartotojams motyvuoti šiuo metu svarbiausia būtų:
 - pasiūlyti jiems itin svarbias paslaugas elektroninėje erdvėje;
 - organizuoti jų kompetencijos ugdymą, pateikti efektyvias parašo naudojimui reikalingų žinių perteikimo priemones;
 - aktyviai propaguoti siūlomų sprendimų naudą ir naujovės privalumus.

- Vartotojų aprūpinimas saugia parašo kūrimo įranga ir sertifikatais Lietuvoje sprendžiamas glaudžiai bendradarbiaujant valdžios institucijoms ir verslui. Tai rinkoje jau siūlomos privačių įmonių paslaugos, Elektroninio parašo proveržio programos dalyvių pradėtos iniciatyvos, valstybės institucijų planuojamas nuo 2009 vidurio elektroninės tapatybės kortelės (eID) su jos luste įrašytais asmens tapatybės autentifikavimo ir pasirašymo sertifikatais išdavimas Lietuvos gyventojams bei naujo pavyzdžio valstybės tarnautojų pažymėjimų su luste įrašytais atributiniais sertifikatais valstybės tarnautojams – nuo 2008 m. IV ketvirčio.

- Paslaugų kūrėjams elektroninėje erdvėje įvairiais būdais ir priemonėmis sukurtų elektroninių parašų patikros rūpesčių sumažinimui ir sąveikumo lokaliu, viso krašto ir Europos mastu užtikrinimui reikalinga kurti nacionalinę patikros (validavimo) tarnybą.
- Būtina organizuoti pagalbinių elektroninio parašo paslaugų – elektroninių autorizuotų, juridinę galią turinčių Lietuvos koordinuotojo laiko žymų teikimo e.Valdžios projektų ir kitų paslaugų įgyvendintojams poreikių patenkinimą. Lietuvos Puslaidininkių fizikos institutas jau turi pakankamą įdirbį tokiam projektui įgyvendinti.

Direktorius

Aurimas Matulis